

UiO : **Institutt for medisinske basalfag**

Det medisinske fakultet

Pasientinvolvering og samvalg

Fagdag i palliasjon – Akershus Universitetssykehus 17.04.18

Arnstein Finset

Disposisjon

- Hva mener vi med pasientinvolvering og samvalg?
- Hva er samvalg?
- Hvordan snakker vi i samvalg?
- Et eksempel på samvalg:
  - Videoeksempel
  - Diskusjon av videoen
- Konklusjoner

Om å involvere pasienten...

- Pasientinvolvering som prinsipp
  - Behandlersentrert/legesentrert
  - Pasientsentrert
    - Utforske pasientens perspektiv
  - Pasientinvolvering
    - Pasientens perspektiv får konsekvenser

... i beslutninger

- Norsk: samvalg
- Engelsk: shared decision making

Definisjon av SAMVALG

Helsepersonell og pasient deler den beste, tilgjengelige kunnskap når beslutninger skal tas, og pasienten støttes i å vurdere ulike alternativer, for å kunne ta et informert valg

Elwyn et al.,
til norsk av Nylenna, 2015

Definisjon av SAMVALG

Dele
kunnskap

Vurdere
alternativer

Ta informert
valg

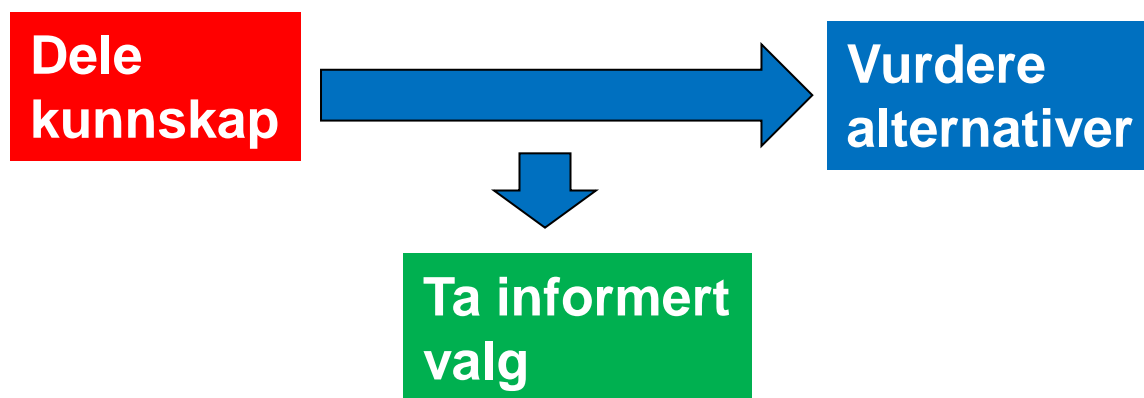
Helsepersonell og pasient *deler* den beste, tilgjengelige **kunnskap** når beslutninger skal tas, og *pasienten støttes* i å **vurdere** ulike **alternativer**, for å kunne *ta* et **informert valg**

Elwyn et al.,
til norsk av
Nylenna, 2015

Samvalg er en prosess

	Felles	Beslut- ning	Prosess
Engelsk	Shared	Decision	Making
Norsk	Sam-	valg	???

Pasient- og brukerrettighetsloven

Vurdere
alter-
nativer

- § 3-1, første ledd

- Pasient og bruker har rett til å medvirke ved gjennomføring av helse- og omsorgstjenester. Pasienten har herunder rett til å medvirke ved valg mellom tilgjengelige og forsvarlige undersøkelses- og behandlingsmetoder. Medvirkningens form skal tilpasses den enkeltes evne til å gi og motta informasjon.

Ta
infor-
mert
valg

- § 3-2, første ledd

- Pasienten skal ha den informasjon som er nødvendig for å få innsikt i sin helsetilstand og innholdet i helsehjelpen. Pasienten skal også informeres om mulige risikoer og bivirkninger.

Dele
kunn-
skap

- § 3-5, første og annet ledd

- **Informasjonen skal være tilpasset** mottakerens individuelle forutsetninger, som alder, modenhet, erfaring og kultur- og språkbakgrunn. Informasjonen skal gis på en hensynsfull måte.
- Personellet skal så langt som mulig **sikre seg at mottakeren har forstått** innholdet og betydningen av opplysningene.

Er det bare legen som er den aktive behandler i samvalg?

- Nei!
- Men det står **lege** på alle mine lysbilder
- Legen har åpenbart en sentral rolle i noen av de viktigste beslutninger i et palliativt forløp
- Sykepleier deltar også i samvalg
  - Som samarbeidspartner
  - Som oppfølger
  - Som aktør i dag-til-dag beslutninger

Fire skritt i samvalgprosessen

Etter Stiggelbout et al., 20015

1. Legen informerer pasienten om at en beslutning må tas
2. Legen forklarer pasienten hvilke opsjoner som foreligger, pros og cons for hver
3. Lege og pasient diskuterer pasientens preferanser og ***hva som er viktig for pasienten.*** *Utforske pasientens perspektiv*
4. Lege (og pasient) fatter beslutning og drøfter eventuell oppfølging
Pasientens perspektiv får konsekvenser

Dele kunnskap

Vurdere alternativer

Ta informert valg

Vi vet at...

- Samvalg ikke er gjengs praksis (*Gulbrandsen et al, 2012*)
- Under halvparten av pasienter med langtkommet kreftsykdom forstår prognosen sin
- En stadig større andel av pasientene ønsker å ta del i beslutninger
- Kun 34-42% av kreftpasientene involveres i beslutninger om behandling i den grad de ønsker (*Chen et al, 2017*)
- Få leger får opplæring i samvalg

Hvordan snakker vi i samvalg?

Et overordnet kommunikasjonsprinsipp

- Ask
- Tell
- Ask

Anthony Back

-
- **Lytt**
  - **Fortell**
  - **Lytt**

Tre sløyfer av lytt-fortell-lytt!

Første sløyfe: Innledning: *Lytt-fortell-lytt*

- Lytt

Pasientens forståelse av
beslutningsbehov

- Fortell

Dele
kunn-
skap

1. Fortell om beslutningsbehov

2. Fortell om opsjoner

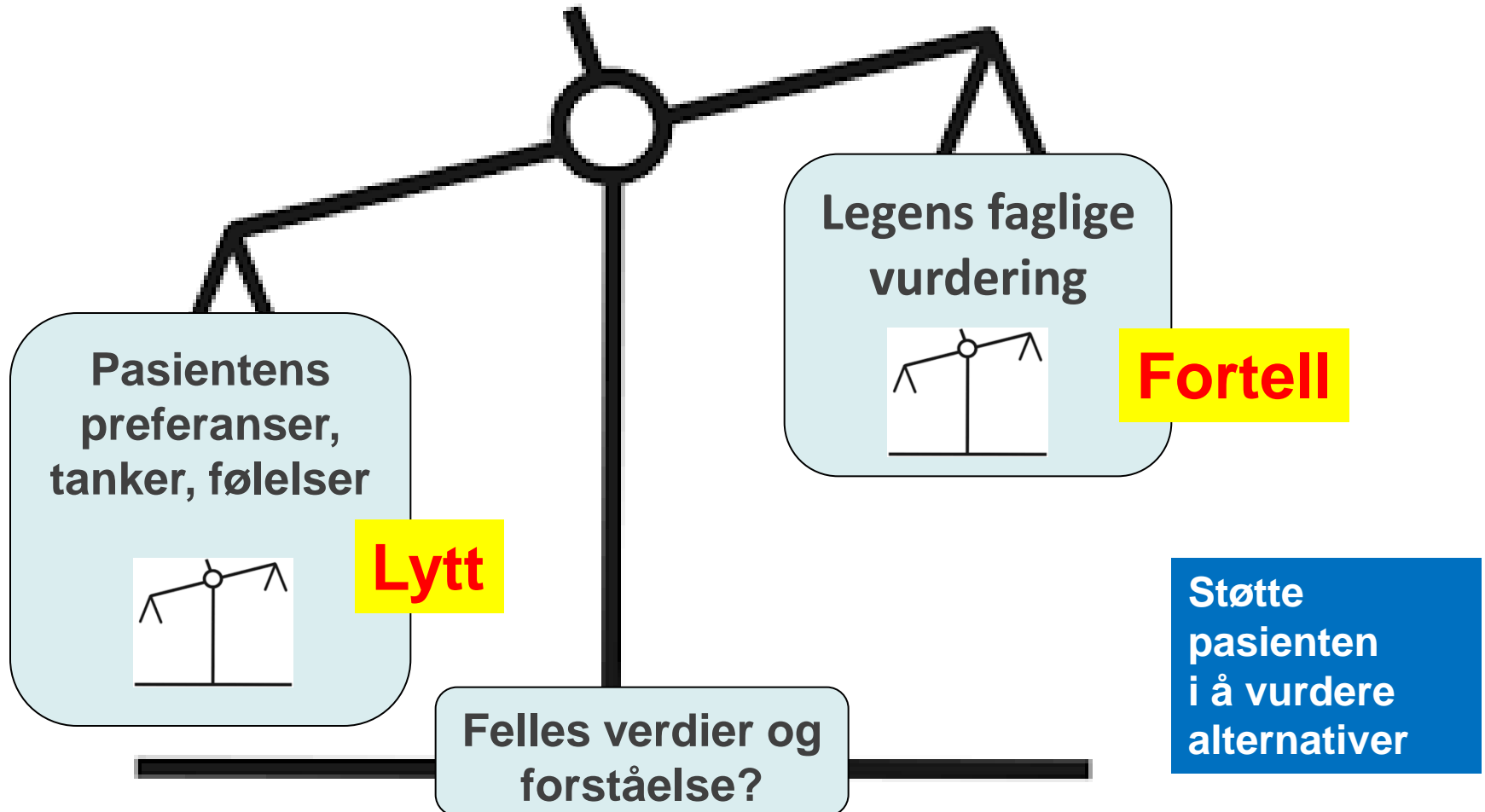
- Lytt

3. Lytt til pasientens preferanser og
verdier

Vurdere
alter-
nativer

Går over i en fase med lytt og fortell
samtidig

Andre sløyfe: Refleksjon: *Lytt og fortell samtidig*

Tredje sløyfe: Beslutning: *Lytt-fortell-lytt*

4. Lege (og pasient) fatter beslutning og drøfter eventuell oppfølging

- **Lytt ... fortell**
  - Pasient fatter beslutning, forsvarlig, legen enig
  - Pasient fatter beslutning, legen uenig, men OK
  - Legen konkluderer, begge enige
  - Legen konkluderer, pasient uenig, aksepterer
  - Legen konkluderer, pasient aksepterer ikke
- **Lytt**   Gi pasienten rom til å reagere på beslutningen

Eksempler på grader av samvalg

	Legens premisser	Pasientens premisser
Legen fatter beslutningen	Legen fatter beslutning uten tilgang til pasientens preferanser	Aktuelt når pasienten mangler samtykkekompetanse
Legen setter grenser for pasientens preferanser	Legen klargjør for pasienten hva slags behandling som er tilgjengelig	Pasienten ønsker en behandling som ikke er tilgjengelig
Legen fatter beslutning i samråd med pasient	Legen anbefaler en bestemt behandling	Preferanser og ønske om samvalg kan variere
Pasienten fatter beslutningen under samtale med legen	Legen skisserer likeverdige behandlingsalternativer	Preferanser og ønske om samvalg kan variere

Et eksempel på samvlag:

- Videoeksempel**

- Diskusjon av videoen i summegrupper**

Hva dere skal se etter

- Hovedspørsmål:
Hvordan involverer han pasienten i beslutningen?
  - Innledningsvis, før han begynner å snakke om behandlingsalternativer?
  - Kartlegger han preferansene direkte eller indirekte? Hvordan?
  - Hva annet kartlegger han?
  - Blir pasienten involvert i selve beslutningen?

Fase 1: Innledning

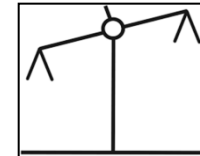
- Lytt:
  - Rett på «Fortell»
- Fortell:
  - Kort situasjonsbeskrivelse
- Lytt:
  - Hva tenker du?
  - Litt senere: Hva mener du?

**Dele
kunn-
skap**

**Vurdere
alter-
nativer**

Fase 2: Refleksjon

- Fortell
  - Først : ikke samme cellegift, eventuelt annen type
- Lytt
  - Spørsmålet er ...
- Fortell
  - Beskriver utsikter til effekt
- Lytt
  - Utforsker hvordan hun har det
- Fortell
  - Gir anbefaling
- Lytt
  - Bekrefter hennes desperasjon

**Støtte
pasienten
i å vurdere
alternativer**

Fase 3: Beslutning

- Fortell:
  - Gjentar tydelig anbefaling
- Lytt:
  - ?
- ***Hva slags valg fikk vi se?***
  - *Pasient fatter beslutning, forsvarlig, legen enig*
  - *Pasient fatter beslutning, legen uenig, men OK*
  - *Legen konkluderer, begge enige*
  - *Legen konkluderer, pasient uenig, aksepterer*
  - *Legen konkluderer, pasient aksepterer ikke*

Ta informert
valg

Konklusjoner

- Pasientinvolvering handler om
  - Å utforske pasientens perspektiv...
  - ... og la det perspektivet få konsekvenser
- Samvalg er en prosess
  - Bevisstgjøre at en beslutning må tas
  - **Dele kunnskap**
  - **Støtte pasienten i å vurdere alternativer, utforske preferanser**
  - **Ta et informert valg**

Konklusjoner, forts.

**Dele
kunn-
skap**

**Støtte
pasienten
i å vurdere
alternativer**

**Ta informert
valg**

- Lytt-fortell-lytt er et grunnleggende kommunikasjonsprinsipp
- Samvalg kan tenkes som en prosess med tre faser:
  - 1. Innledning: Lytt-fortell-lytt
  - 2. Refleksjon: Lytt og fortell samtidig
  - 3. Beslutning: Fortell, men lytt til slutt